

Apel deschis pentru
program curatorial pilot

Muzeul de Arhitectură
din România (2026–2029)

Anexa 4

Principii de bună practică în privința medierii culturale și a educației muzeale

ORDINUL
ARHITECTILOR
DIN ROMÂNIA

Timbrul
Arhitecturii

ARHITECTURA
MUZEU

1.	Definirea termenilor	5
2.	Principii ale educației muzeale	13
	Scurtă bibliografie de specialitate	17

Principii de bună practică în privința medierii culturale și a educației muzeale

Autor   Iulia Iordan

Aprilie 2025

1. Definirea termenilor

Muzeul

„Ce reprezintă un muzeu?” este o întrebare aparent simplă, dar provoacă adesea reacții care duc la redefinirea a tot ceea ce credeam că știm deja și acesta este probabil motivul pentru care continuăm să ne punem aceleași întrebări iar și iar. O definiție este o declarație care afirmă, delimitează și creează un statut pentru o anumită idee, concept sau obiect. În același timp, definiția este ca un corset care leagă toate elementele din care este alcătuită și le elimină pe toate celelalte. O definiție este, prin urmare, o decizie fermă. În acest moment al istoriei, o perioadă a formulărilor, redefinirilor, reinventărilor și redescoperirilor, mai este nevoie de definiții unanim acceptate? Educația muzeală ar putea fi un fir comun pentru răspunsurile care redefinesc în prezent instituția muzeală, deoarece abordarea muzeului ca spațiu educațional îi dă sens în exterior, nu doar în interior, pentru public, nu doar pentru comunitatea restrânsă a specialiștilor.

În teorie, toată lumea este de acord cu importanța integrării experienței vizitatorului nu doar în activitățile de educație muzeală, ci și în activitatea muzeală în general. Odată cu definirea și redefinirea muzeului în ultimul secol, atât prin efortul ICOM, cât și prin alte inițiative, implicarea activă a vizitatorului în propria sa experiență de învățare muzeală a fost larg acceptată timp de câteva decenii. Pe de altă parte, din observarea activităților propuse publicului de către muzee, apare o întrebare legitimă: dacă această schimbare de paradigmă a fost realizată în teorie, de ce este dificil de implementat în practică? Într-un studiu din 2011 privind participarea publicului în activitatea muzeelor, autoarea și curatoarea Kathleen McLean se întreba din ce motive cele mai interesante discuții despre vizitatori au loc în absența acestora? A-I include pe celălalt în conversație este esențial atunci când sunt dorite schimbări nu doar de percepție, ci unele profunde, care vizează comunitățile de practică muzeală. Iar acest lucru este necesar și firesc, deoarece cultura este, în esență, despre experiența umană văzută din perspective diferite, ceva ce împărtășim cu toții, indiferent de profesie, educație sau statut material. Deși studiul citat datează de mai bine de un deceniu, aceleași discuții sunt încă purtate, cu puține eforturi în sensul includerii publicului într-o conversație care îl privește. Creșterea numărului de vizitatori ai muzeelor depinde cu siguranță de o transformare reală a atitudinii specialiștilor din muzee față de necesitatea unui dialog real cu vizitatorii. Fără aceasta, muzeul rămâne intimidant, chiar și pentru persoanele educate, cu acces facil la cultură. Dincolo de conservarea patrimoniului, muzeele continuă să-și păstreze autoritatea în cadrul cultural mai larg prin importanța istorică a colecțiilor. Dar o altă întrebare apare imediat: poate exista muzeul doar ca o capsulă a trecutului? Este el în primul rând un colecționar de obiecte sau mai degrabă de semnificații? Semnificațiile ne ajută să mediem între epoci, oameni și experiențe, determină viziunea educațională a muzeului și, fără ele, nu ar putea exista

niciun fel de legături între obiect și vizitator. Printr-o experiență de educație muzeală organică pot fi declanșate acele supape de comunicare pe care vizitatorul nu le poate elibera altfel în spațiul său convențional. Pentru ca acest lucru să se întâmple, este necesar ca muzeul să devină un spațiu permeabil care să absoarbă experiențele personale ale vizitatorilor într-un mod semnificativ pentru aceștia. În acest fel, instituția muzeală nu numai că perpetuează existența obiectului, dar mai ales semnificațiile acestuia.

„The word 'museum' includes all collections, open to the public, of artistic, technical, scientific, historical or archaeological material, including zoos and botanical gardens, but excluding libraries, except in so far as they maintain permanent exhibition rooms.” ICOM, 1946

„A museum is a non-profit making, permanent institution in the service of society and its development, and open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates, and exhibits, for purposes of study, education, and enjoyment, material evidence of man and his environment.” ICOM, 1974

„A museum is a non-profit, permanent institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purposes of education, study and enjoyment.” ICOM, 2007

„Museums are democratising, inclusive and polyphonic spaces for critical dialogue about the pasts and the futures. Acknowledging and addressing the conflicts and challenges of the present, they hold artefacts and specimens in trust for society, safeguard diverse memories for future generations, and guarantee equal rights and equal access to heritage for all people. Museums are not for profit. They are participatory and transparent, and work in active partnership with and for diverse communities to collect, preserve, research, interpret, exhibit, and enhance understandings of the world, aiming to contribute to human dignity and social justice, global equality, and planetary well-being.” ICOM, 2019, propunere respinsă

„A museum is a not-for-profit, permanent institution in the service of society that researches, collects, conserves, interprets, and exhibits tangible and intangible heritage. Open to the public, accessible, and inclusive, museums foster diversity and sustainability. They operate and communicate ethically, professionally, and with the participation of communities, offering varied experiences for education, enjoyment, reflection, and knowledge sharing.” ICOM, 2022

Medierea culturală este un concept complex și în mod semnificativ diferit ca înțeles în funcție de filiera cultural-lingvistică prin care fiecare dintre noi ni l-am apropiat la un moment dat. Din acest motiv definirea medierii culturale este o etapă absolut necesară în orice dialog sau demers care o vizează. Fie că o interpretăm în sensul specific spațiului cultural anglofon, fie celui francofon, medierea culturală reprezintă un mecanism de interacțiune între oameni prin care aceștia se folosesc de „bagajul” cultural personal asupra căruia și-au pus amprenta nu doar experiențele subiective, ci și contextele socio-culturale cu care aceștia au interacționat de-a lungul vieții.

În spațiul anglofon, semnificația medierii culturale a fost inițial înțeleasă în sens psihologic, lingvistic, antropologic și este profund legată de internalizarea unor comportamente, atitudini și constructe, practici sau modele lingvistice

și culturale. Aceste înțelegeri ale medierii culturale sunt originare în teoria psihologului rus Lev Vygotsky care a introdus cultura în miezul cercetării psihologice, influențat fiind de studiile sale asupra comportamentului copilului mic. Pornind de la observații asupra felului în care un copil își apropiază și apoi internalizează un tip de comportament, Vygotsky a extrapolat aceste observații către comportamentul inter-uman, vorbind despre crearea conexiunilor între oameni diverși din punct de vedere cultural. După traducerea sa în limba engleză, la începutul anilor '60 ai secolului trecut, teoriile lui Vygotsky au devenit populare și au influențat cercetarea în domeniul cultural din următoarele decenii până în prezent. Deși între timp medierea culturală a devenit un concept nuanțat, numeroase publicații de specialitate sunt în continuare tributare acestor sensuri originare. Medierea culturală este în acest sens privită ca expunere la culturi diferite cu scopul de a încuraja dialogul intercultural, de a înlătura granițele de comunicare și de a crea mai multe conexiuni la nivel social.

În spațiul francofon medierea culturală a fost în mod istoric interpretată într-un mod mult mai specific și în legătură directă cu istoria culturii și cu patrimoniul universal. Medierea culturală este din această perspectivă privită ca o sumă de interacțiuni variate între om și cultură. La mijlocul anilor '90 expresia "mediere culturală" a început să fie folosită cu precădere în sensul extinderii dialogului dintre public și instituțiile culturale, iar zece ani mai târziu cercetările și analizele rezultate de aici s-au transformat în Codul patrimoniului, un set de principii pe baza căruia muzeele și celelalte instituții culturale franceze au intensificat demersurile de a crea un dialog deschis cu vizitatorii acestora. "Standardizarea" și profesionalizarea domeniului s-a făcut în legătură directă cu formarea personalului specializat, prin diverse forme de învățământ pre-universitar și universitar. Apropierea publicului de cultură a crescut așadar organic și progresiv dând naștere altor conversații relevante despre acest subiect, unele aflate încă în derulare, așa cum sunt cele referitoare la democratizarea culturii sau la accesul persoanelor vulnerabile la experiențe culturale.

În prezent, înțelegem prin mediere culturală o sumă de practici diverse prin care legătura dintre public și cultură este cercetată, dezvoltată, aprofundată și extinsă. Medierea culturală se referă atât la relațiile implicite care se stabilesc prin intermediul structurilor instituționale culturale și educaționale, cât și la relații concrete dintre cele mai diverse: de la curatorierea unei expoziții, scrierea textelor de sală și etichetelor de obiect dintr-un muzeu la conservarea patrimoniului, serviciul oferit de bibliotecile publice sau private, programul curent al unui cinematograful sau un festival de muzică rock, un program de educație muzeală, un interviu cu un scriitor sau o trusă senzorială adaptată persoanelor neurodivergente la intrarea într-o sală de spectacole, o discuție despre politizarea artei sau o rezidență artistică pe teme ecologice. Toate aceste lucruri și multe altele din registre la fel de diferite constituie demersuri de mediere culturală. Există totuși contexte profesionale în care acest concept își lărgeste semnificația sau o restrânge în jurul demersurilor de educare a publicului în vederea accesului acestuia la cultură prin forme cât mai adaptate și incluzive, apropiindu-l de semnificațiile educației culturale.

Educația muzeală este unul dintre cele mai importante procese specifice medierii culturale și este alcătuită din diverse forme de interacțiune între factori umani și non-umani, cu scopul de a crea legături profunde între patrimoniul cultural și oameni, indiferent de etnie, gen, religie, situație materială sau stare de sănătate. Educația muzeală, prin intermediul culturii muzeale și a democratizării accesului la aceasta, are ca scop crearea unor comunități culturale implicate la nivel social, promovarea și dezvoltarea gândirii critice și creative la nivelul publicului larg, dezvoltarea identităților culturale autonome prin facilitarea unor obiceiuri culturale recurente în relația cu muzeele și, nu în ultimul rând, asigurarea unui public viitor pentru spațiile muzeale și culturale. Schimbările tot mai mari care

au intervenit în ultimul secol și jumătate în societate au creat nevoi noi în dezvoltarea armonioasă a oamenilor, iar educația muzeală are potențialul de a modela indivizii în persoane înclinate spre reflecție, curioase, empatică. În acest scop, valorifică creația și cunoașterea umană în toată complexitatea acestora, adică folosește patrimoniul material sau imaterial, mobil sau imobil ca pretext pentru a crea experiențe educaționale semnificative pentru fiecare persoană în parte.

În peisajul românesc, educația muzeală este privită mai degrabă ca o ramură a educației nonformale. Aceasta din urmă la rândul ei a apărut ca o nevoie de a completa educația formală asumată de sistemul educațional și care s-a dovedit cu timpul a fi insuficientă pentru formarea unor adulți competenți, ancorați în realitate, împliniți din punct de vedere spiritual și cu o gândire creativă care să le asigure adaptarea la provocările lumii contemporane. De asemenea, spre deosebire de alte tipuri de educație formală sau nonformală, în mod ideal educația muzeală este specializată pe vârste diverse și tipuri variate de public sau de comunități și este repartizată echitabil între acestea. Deși educația muzeală integrează valori și principii specifice educației permanente, în România ea este asociată în continuare mai degrabă cu educația copiilor.

Educatorul muzeal concepe și desfășoară activități de tip muzeal care implică medierea către public într-un mod adaptat, accesibil, interactiv și atractiv a conținuturilor ideatice, științifice, lingvistice, emoționale etc. care însoțesc fiecare element de patrimoniu, fie el material sau imaterial.

Domeniul educației muzeale este în continuă dezvoltare în România nu doar la nivel cantitativ (număr de persoane angajate în muzee care practică această meserie conform încadrării profesionale sau care au, pe lângă altele, și atribuții de educație muzeală), dar și calitativ (proiectele de educație muzeală sunt tot mai complexe, educația muzeală românească nu mai înseamnă doar evenimente de facilitare a patrimoniului pentru diverse categorii de public, ci și resurse digitale sau fizice etc.).

Până în anul 2017 profesia de educator muzeal nu făcea parte din nomenclatorul meseriilor, dar, datorită unei inițiative a Rețelei Naționale a Muzeelor din România ea a fost inclusă în lista ocupațiilor din România printr-un ordin comun al Ministerului Muncii și Justiției Sociale din România și al Institutului Național de Statistică în Monitorul Oficial Nr. 229 din 4 aprilie 2017. Deși, din comisia de validare și avizare care a inițiat și definit propunerea s-au aflat și profesioniști din cultură care au promovat și dezvoltat de-a lungul anilor educația muzeală românească, totuși din acest grup nu a făcut parte niciun educator muzeal. Deoarece propunerea denumirii de “specialist în educație muzeală” nu a fost dezbătută și agreată la data respectivă cu comunitatea educatorilor muzeali din România, există educatori muzeali români care nu se regăsesc în această titulatură deoarece asociază termenul “specialist” cu nivelul de profesionalizare al unui practician și nu cu specificul profesiei de educator muzeal. În comunitatea educației muzeale autohtone, pot fi întâlniți astfel profesioniști care se identifică prin termeni precum: educator muzeal, educator cultural, pedagog muzeal, animator cultural, facilitator etc. și care se raportează uneori extrem de diferit la principiile și misiunea propriei profesii.

„Specialistul în educație muzeală inițiază, planifică, dezvoltă și evaluează programe și evenimente de informare și educație muzeală pentru diverse categorii de public. (...) Menirea Specialistului în educație muzeală este de a interpreta patrimoniul muzeal pentru diferite categorii de public.” (INCFC, 2017)

În România, formarea profesională a educatorilor muzeali este fragmentară, heterogenă, bazată aproape întotdeauna pe „învățarea la locul de muncă”, adică

pe învățarea empirică și intuitivă care diferă de la persoană la persoană și care depinde aproape întotdeauna de o disponibilitate subiectivă de a învăța, alături de experiența propriu-zisă. Lipsa unei formări specializate face ca educația muzeală să fie confundată adeseori în practică cu educația artistică sau cu educația culturală. Temele abordate de aceste trei tipuri de educație pot fi uneori identice, însă felul în care ele sunt traduse în experiențe educative pentru public ar trebui să fie diferite.

- **Educația artistică** se referă în principal la stimularea și dezvoltarea unor abilități artistice ale publicului prin intermediul experimentării diverselor tehnici artistice precum și la dezvoltarea educației vizuale.
- **Educația culturală** folosește ca pretext elemente de patrimoniu pentru a dezvolta o cultură generală a publicului în privința patrimoniului material sau imaterial. Nu este absolut necesar în această situație ca publicul să se afle în prezența patrimoniului sau a altor conținuturi culturale.
- În schimb, **educația muzeală** se desfășoară, prin prisma numelui său, în cadrul muzeului, în preajma obiectelor expuse sau depozitate în muzeu sau pornind de la acestea, iar activitățile care compun o experiență de educație muzeală sunt concepute pornind de la obiectele de patrimoniu din muzeu. Activitățile de educație muzeală se află de fiecare dată în corespondență cu caracteristicile publicului și cu o varietate de aspecte care țin de specificul acestuia: numărul și vârsta participanților, durata activității, tematica, nivelul anterior de expunere la activități culturale, experiența personală a fiecărui participant în relație cu subiectele discutate sau transformate în activități interactive.

Cu toate că la nivel internațional, instrumentele care încurajează interacțiunea publicului cu expunerea s-au diversificat, încurajând autonomia vizitatorului, totuși, nevoia de interacțiune umană în preajma patrimoniului face ca prezența educatorului muzeal să fie de dorit și în viitor.

Standardele profesionale reprezintă o sumă de reguli, principii și criterii de evaluare, agreeate de comunitatea unui anumit domeniu profesional, în cazul de față, cel al educației muzeale. Scopul acestor standarde este acela de a crește calitatea activităților în domeniul respectiv, de a le putea evalua corespunzător, de a crea cursuri de formare adaptate, încadrare și integrare profesională a absolvenților, de a oferi instrumente pentru recunoașterea unor exemple de bună practică și de a extrage din ele elemente ce pot fi folosite și în alte contexte, de a valida academic și legislativ relevanța domeniului respectiv. De obicei, conceperea și actualizarea standardelor profesionale necesită o perioadă lungă de elaborare, precum și activități de consultare complexe.

În acest moment nu există un standard ocupațional referitor la educația muzeală agreeat la nivel internațional și care să funcționeze ca referință pentru standardele naționale sau locale. CECA (ICOM International Committee for Education and Cultural Action), comitet din care fac parte peste 1.500 de membri din 85 de țări, nu și-a asumat momentan un asemenea demers, ci au publicat încă de la înființare o serie de volume anuale care reprezintă tematic „exemple de bună practică” cu scopul de a inspira instituțiile de profil să găsească proiecte care să li se potrivească și pe care să le ia ca model.

Standardele profesionale pentru educatorii muzeali nu au apărut întâmplător în anul 1989. Ele au fost precedate de câteva decenii în care educația a făcut parte în mod implicit și explicit din definirea muzeului ca instituție, o sursă de reflecție atât la nivel teoretic, dar și un imbold de dezvoltare a domeniului la firul ierbii. O altă etapă importantă a fost de asemenea, publicarea în anul 1986 a ICOM Code of Ethics for Museums care a accentuat o dată în plus rolul muzeului ca spațiu de servicii în folosul societății. În prefața documentului referitor la standardele

profesionale ale educatorilor muzeali, William Patterson face o afirmație curajoasă spunând că publicarea codului de etică ICOM este rodul influenței educatorilor muzeali asupra muzeologiei în general prin faptul că ei reprezintă vocea vizitatorului, barometrul care măsoară interesele și nevoile publicului aflat mereu în schimbare. Acest rol de mediator are așadar un dublu rol: acela de a reflecta în permanență la propria evoluție, dar și de catalizator al redefinirii muzeului în general și a rolului social al acestuia în special.

Principiile enumerate în continuare sunt inspirate din practica personală de aproape 20 de ani în spațiul educației muzeale românești, dar și dintr-o serie de publicații internaționale care au analizat de-a lungul timpului principiile și standardele profesionale ale educației muzeale din întreaga lume. Dintre acestea, una a fost elaborată poate de cea mai puternică organizație muzeală națională, American Association of Museums care a elaborat prin intermediul EdCom (Professional Committee on Education) o serie de standarde și principii ale educației muzeale. Alte două materiale se referă la un dicționar de competențe specifice educatorilor muzeali conceput de Société des musées du Québec și o radiografiere a procesului de elaborare a unor standarde profesionale în educația muzeală din Cehia. Fiecare dintre acest spații culturale diverse au fost alese tocmai pentru că reprezintă diverse modalități de elaborare a principiilor pe care standardele le enunță sau diverse etape în crearea acestora.

Ce înseamnă public muzeal?

Educația trebuie să fie încorporată în structura muzeului: în misiunea sa, în proiectele și activitățile sale, în strategia sa financiară și, în general, în activitatea curentă printr-o abordare interdepartamentală. Pentru ca acest lucru să fie aplicabil, este nevoie să se stabilească o serie de obiective măsurabile, să se colecteze permanent date despre vizitatori și activități, să se integreze un conținut teoretic în conversație, în așa fel încât să existe o recunoaștere științifică a interpretării, iar rezultatele să fie întoarse înapoi către public într-un mod în care să satisfacă din ce în ce mai multe nevoi ale acestuia.

Publicul poate fi împărțit în mai multe categorii pentru a ușura ajustarea activităților care îi sunt dedicate, însă împărțirea de mai jos este una limitată, dat fiind că vorbim despre un muzeu nou, despre viitorul acestuia în legătură cu tipuri noi de public și despre o societate în continuă schimbare. Prin urmare, categoriile de mai jos ar trebui privite doar ca un punct de plecare al cercetării atât cu privire la tipurile de public, dar și la permanenta adaptare la vizitatorul individual cu toate particularitățile lui.

Adultul activ – este acel tip de vizitator care are un program încărcat, puțină disponibilitate pentru a învăța lucruri noi și care caută mai degrabă modalități de relaxare la finalul zilei sau al săptămânii pentru a se deconecta de la stresul și oboseala cotidiene. O activitate dedicată acestui tip de public ar trebui proiectată în funcție de programul obișnuit de lucru al unui adult activ, respectiv mai degrabă serile sau în week-enduri. Activitățile pot fi mai degrabă de încurajare a reflecției, de integrare a experiențelor pozitive trăite de acesta, de reconectare cu sine însuși și cu ceilalți prin mijloace culturale.

Seniorii – au o mare disponibilitate de timp, pentru discuții, de învățare inter-generațională și o mare permeabilitate în relațiile cu ceilalți și cu propria memorie culturală. Activitățile dedicate acestui tip de public ar putea fi folosite pentru interpretarea colecțiilor care cuprind obiecte sau elemente din secolul trecut, pentru completarea acestora cu experiențe sau chiar obiecte noi, pentru a crea modalități noi de comunicare și învățare cu generațiile tinere și foarte tinere, dar și pentru reconcilierea transformărilor domeniului arhitectural din epocile anterioare cu perspectivele actuale.

Adolescenții – sunt considerați a fi cel mai dificil public din motive care țin de lipsa de disponibilitate emoțională și de adaptare a schimbărilor tot mai rapide din lume ale celor care au responsabilitatea de a le facilita înțelegerea culturală a societății. Dar tinerii sunt tocmai acel public prin care “poți vedea” în viitorul apropiat, de aceea sunt indispensabili pentru o instituție culturală care se vrea a fi vie și actuală. Adolescenții au însă nevoie în primul rând de un spațiu care să-i primească cu ospitalitate, mai ales în București, unde activitățile de socializare ale acestora se desfășoară în parcuri, cafenele și mall-uri. Au migrat către aceste spații tocmai pentru că nu au găsit uși deschise în alte locuri. De asemenea, adolescenții tind să-și dorească tot mai mult activități care să-i implice într-un mod participativ și nu ca pe un public pasiv. Aceste activități antrenante, în care să li se ofere încredere și responsabilități sunt și cele care pot sensibiliza și fideliza acest tip de public.

Famiile cu copii mici – reprezintă publicul pentru care sunt concepute cele mai multe activități culturale din București în momentul de față, însă de cele mai multe ori aceste activități vizează doar copiii, părinții fiind abandonați în fundal, pe post de supraveghetori sau de asistenți ai copilului. Activitățile pentru familii trebuie să fie însă concepute, în așa fel încât să existe un schimb de învățare între adult, copil, educator muzeal și obiect într-un mod cât mai complex și egal. Aceste activități, în funcție de vârsta copiilor, pot fi organizate atât dimineața pentru copiii foarte mici, aflați în grija părinților, în week-enduri pentru a se adresa întregii familii etc. și pot fi adaptate sub forma unor module care urmăresc interesul copiilor pe termen lung. (Asociația Da'DeCe este un astfel de exemplu, care a pornit de la ateliere pentru familii cu copii sub 5 ani la MNȚR și apoi a continuat, în funcție de interesele micii comunități cu programe de educație muzeală la Muzeul Aviației, Muzeul CFR sau Muzeul Național “George Enescu” etc. Acest lucru făcut ca, în timp, să se creeze o comunitate, care apoi să crească într-un mod natural.)

Școlile, grădinițele, liceele – reprezintă publicul cel mai obișnuit al muzeelor, datorită mai degrabă unei inerții structurale și nu neapărat datorită adaptării programelor la vârstele copiilor. De multe ori, tinerii vizitatori au parte de așa numitele ghidaje, o prezentare sterilă a patrimoniului, sub forma unui text memorat și care nu atinge cu nimic interesul copiilor, ba dimpotrivă, cel mai adesea aceștia ajung să asocieze muzeul cu un spațiu neprimitor, plictisitor și obositor. Activitățile dedicate acestui tip de public trebuie axate pe interesele și vârstele acestora, prezentând doar anumite elemente de patrimoniu, în felul acesta creând nevoia de a reveni la muzeu și făcând-o într-un mod interactiv și participativ. O astfel de abordare nu este sinonimă cu divertismentul, așa cum este percepută în cercuri muzeale conservatoare, ci ține de adaptarea pedagogică și psihologică a unui conținut cultural complex pentru care trebuie întâi create conexiuni cu experiențele personale ale vizitatorilor.

Studentii – reprezintă un public tânăr adult care, dincolo de nevoile specifice adulților activi, se află în căutarea unor experiențe care să deschidă oportunități profesionale sau de practică academică. Specializarea specifică parcursului lor educațional poate fi luată în calcul pentru gândirea unor programe educative împreună cu aceștia.

Persoanele cu dizabilități – înseamnă o categorie vulnerabilă, dar foarte importantă pentru orice muzeu contemporan care își asumă un rol activ în societate. Persoanele cu dizabilități din București nu sunt foarte vizibile în spațiul public, dar nu pentru că nu există, ci pentru că nu sunt binevenite la vedere. În ceea ce privește instituțiile culturale, acestea abia acum încep să-și adapteze oferta culturală pentru acest tip de public, însă lucrurile nu sunt susținute la nivel structural, de aceea avansează destul de greu. Dizabilitățile sunt de diverse feluri, fizice sau neurologice, de aceea adaptarea expunerii și activităților muzeului

trebuie să se facă specializat. Una dintre asociațiile care sunt active în domeniul cultural cu scopul accesibilizării muzeelor din București este Asociația Supereroi printre noi.

Jurnaliștii – sunt în general comunicatorii activităților culturale, însă ei pot fi co-interesați prin ateliere și programe speciale prin intermediul cărora să înțeleagă complexitatea activităților muzeale pentru a crea conținut adaptat acestora.

Profesorii – reprezintă nu doar un tip de public, dar și un partener care poate ajuta muzeul să-și construiască un viitor. Profesorii au la rândul lor nevoie de formare în educația muzeală pentru a înțelege mai ușor rolul arhitecturii în societate și al muzeului în comunitate. Pentru profesori sunt binevenite așadar cursuri, resurse co-create alături de aceștia, programe de educație muzeală de lungă durată, ateliere special dedicate pentru a putea testa binefacerile unor obiceiuri culturale cotidiene.

Politicienii – nu reprezintă publicul preferat al operatorilor culturali, dar este cel care poate oferi stabilitate financiară în acest domeniu. Din păcate, lipsesc cu desăvârșire aceste programe de educație muzeală dedicată oamenilor aflați în poziții politice cheie pentru domeniul cultural. Ocazional, muzeele oferă binecunoscutele ghidaje atunci când “vine o delegație străină” sau autohtonă, ocazie mai degrabă doar pentru a surprinde în câteva fotografii personalitățile cu pricina. Un program de educație muzeală dedicat acestui public ar fi un punct de pornire pentru un dialog consistent în viitor.

Funcționarii din aparatul administrativ al orașului – pentru a înțelege munca în domeniul cultural, provocările ei și conflictul acesteia cu birocrăția este nevoie să intrăm într-un dialog unii cu alții, indiferent de rolul social pe care îl avem și de activitățile culturale pe care le practicăm în fiecare zi. Funcționarii pot înțelege printr-un program consistent de educație muzeală felul în care pot completa prin munca lor vitalitatea actului cultural.

Arhitecții – pot avea acces la munca pe care o practică în felurile diverse în care ea este și poate fi mediată pentru publicul larg. În felul acesta, vor înțelege rolul și importanța propriei profesii în legătură cu locuirea și raportarea oamenilor la arhitectură în general pentru ca apoi să identifice modalități noi prin care să completeze în viitor activitatea muzeului.

Specialiștii din muzee – deși se vorbește despre o comunitate muzeală, există conferințe naționale și un grup de Facebook pentru facilitarea dialogului la distanță între membri, în realitate, dialogul real dintre aceștia este fracturat din motive foarte variate. Întâlnirile autentice în cadrul comunității, construite ca un program comun de lucru poate coagula mici comunități de practică prin care domeniul muzeal se poate îmbogăți.

Educatorii muzeali – începând din 2018 (referindu-ne doar la trecutul recent), educatorii muzeali din București au traversat câteva momente în care și-au propus crearea unei comunități românești de educație muzeală, în primul rând cu scopul învățării. Însă de fiecare dată ceva a întrerupt seria de întâlniri: pandemia, programul încărcat, distanța etc. Un program de educație muzeală dedicat specialiștilor din acest domeniu ar trebui oferit de fiecare muzeu, poate doar în acest fel comunitatea s-ar coagula și ar crește organic, scopul fiind acela de a crește calitatea programelor de acest fel din muzeele românești.

De ce este importantă înțelegerea acestor concepte în mecanismul de creare a oricărui muzeu?

Muzeul este o instituție care evoluează și se schimbă alături de toate celelalte convenții sociale. În prezent, nu doar în România, ci și în alte țări, muzeul oscilează între un tip de instituție „tezistă” și alta polifonică, „muzeul templu” versus „muzeul forum”, despre care vorbea Duncan Cameron la jumătatea secolului trecut. Cum se diferențiază aceste două interpretări ale instituției muzeale și ce rol are în cadrul acestei interpretări educația muzeală? Analiza misiunii implicite muzeului ca instituție publică vine în continuarea analizei definiției acestuia, iar educația muzeală este borna care măsoară accesibilitatea muzeului în raport cu publicul său. Fără o constantă evaluare în relația sa cu vizitatorul, muzeul rămâne un spațiu egocentric, dedicat mai degrabă specialiștilor, care se poate numi foarte bine și altfel: institut, centru de cercetare, arhivă etc. și care poate răspunde altor scopuri și nevoi, dedicat unei comunități restrânse, nu unui public larg.

2. Principii ale educației muzeale

Accesibilizarea – muzeul trebuie să prezinte conținutul sub forma unei narațiuni coerente și accesibile unui public cât mai larg.

- Subiectul, prezentat prin mijloace muzeale specifice, să fie unul de interes pentru publicul larg, să fie bine structurat și prezentat pe nivele diferite de semnificații pentru a-l face accesibil cât mai multor tipuri de vizitatori, indiferent de gradul acestora de cunoaștere a domeniului prezentat de muzeu;
- Echipa muzeului să conceapă studii mai mult sau mai puțin elaborate, dar oneste în intenție și aplicare, asupra categoriilor de public vizate și să mențină un dialog constant cu acesta pe tot parcursul activităților de concepere, creare, producție și facilitare a experiențelor culturale;
- Accesibilizarea spațiului muzeal (fizic sau virtual) să fie însoțită de instrumente complementare care să ușureze consumarea experienței de vizitare pentru un public variat. Astfel, expoziția poate fi însoțită, de exemplu, de: truse senzoriale care să faciliteze vizita copiilor preșcolari, dar și a persoanelor neurodivergente, traducerea și adaptarea etichetelor în diverse limbaje (Braille, pictograme, audio etc.), elemente interactive (într-un format analog, mecanic sau digital) care să fie adaptate diverselor categorii de vârstă etc.
- Personalul muzeului, indiferent de locul fiecărei persoane în organigrama instituției, să beneficieze în mod curent de formări adaptate în domeniul educației muzeale pentru a înțelege rolul central al acesteia în activitatea muzeului, a deprinde instrumente și abilități noi în lucrul cu colegii și cu vizitatorii, a co-crea proiecte noi care să pună accentul pe nevoile publicului sau pentru a le adapta pe cele ale echipei la interesele vizitatorilor.

Implicarea comunităților – muzeul răspunde mai întâi unor nevoi sociale și apoi celor ale breslei, fiind un liant și un catalizator al dialogului dintre societate și comunitatea arhitecților din România.

- Echipa muzeului să fie conștientă de diversitatea aspectelor legate de subiectul prezentat de muzeu prin demonstrarea unei documentări aplicate a acestuia și o argumentare temeinică a direcțiilor alese spre a fi valorificate în cadrul expoziției.
- Invitarea mai multor reprezentanți ai diverselor comunități la întâlniri de lucru, în așa fel încât expoziția să fie gândită de la bun început și apoi valorificată prin activități care să răspundă nevoilor comunității.
- Conștientizarea diversității perspectivelor asupra expoziției și valorificarea acestei diversități încă din etapa de proiectare de către echipa muzeului.
- Democratizarea accesului la conținutul cultural al noului muzeu prin instrumente, mecanisme de facilitare și proiecte complementare care să ofere acces larg și categoriilor de public care nu au acces în mod obișnuit la experiențe culturale de calitate.
- Formarea într-un interval mediu de timp a unei mase critice de vizitatori care să devină ambasadorii muzeului în comunitățile lor, să observe schimbările produse de acesta și să se implice activ în dezvoltarea acestei idei.

Integrarea experienței vizitatorului – muzeul nu doar expune, ci include, în așa fel încât vizitatorul să nu primească lecții, ci să trăiască experiențe semnificative și memorabile.

- Percepția și memoria sunt două procese care funcționează concomitent și se potențează reciproc în cadrul receptării unei expoziții, de aceea este foarte important ca vizitatorul să poată exprima unele din emoțiile și ideile sale declanșate în relația cu obiectele din cadrul expoziției. De multe ori, aceste trăiri sunt unice și în directă legătură doar cu spațiul muzeal, iar această unicitate este prețioasă nu doar pentru vizitator, ci și pentru muzeu care se va îmbogăți cu experiențele noi ale publicului.
- Interactivitatea este o modalitate prin care expoziția poate dialoga de la sine cu publicul, incluzând și experiența imediată a acestuia sau arhivând chiar intervenția sa din timpul vizitei prin mijloace concepute special pentru medierea conținutului prezentat.
- Dialogul dintre spațiu și public trebuie să fie manifest și ușor de accesat prin semnalizarea locurilor unde acesta poate interveni, prin prezența umană în spațiu atunci când muzeul are personal specializat în relație cu publicul, prin accesibilizarea spațiului fizic și virtual pentru orice fel de vizitator, indiferent de starea sa de sănătate.
- Evaluarea expoziției de către vizitator să poată fi realizată în diverse moduri, în așa fel încât acesta să poată comunica o parte dintre gândurile sale cu privire la experiența trăită în muzeu.

Colaborarea multidisciplinară – muzeul vizează legături profunde de colaborare între echipa sa și o serie diversă de parteneri (organizații culturale, educaționale, ecologice, sociale, instituții culturale, artiști, școli pre-universitare și universitare, alte muzee etc.) alături de care să dezvolte proiecte mai ample sau punctuale, cu scopul de a sensibiliza publicul în privința importanței educației pentru arhitectură și a-l face conștient de valoarea acesteia nu doar în spiritul protejării patrimoniului, dar și în creșterea calității vieții la nivel comunitar și individual.

- Parteneriatele să fie gândite sub forma unor colaborări de scurtă durată, cu posibilitatea prelungirii acestora, pentru a testa capacitatea de a colabora a propriei echipe, dar și a celei partenere.
- Lucrul în echipă să vizeze îndeplinirea unor obiective comune, dar și diferite, specifice muzeului și partenerilor.

- Echipele de lucru să fie multidisciplinare pentru a acoperi un subiect din cât mai multe perspective și, implicit, a crește impactul asupra unui public mai numeros.

Învățarea – muzeul reprezintă un loc în care cunoașterea este încurajată, facilitată, aprofundată prin mijloace și metode interactive, prin implicarea educatorilor muzeali, dar și a arhitecților, profesorilor, artiștilor sau a colaboratorilor din alte domenii. Învățarea este privită nu doar în raport cu publicul, ci și ca scop în sine al echipei și instituției, indiferent de gradul de profesionalizare pe care aceștia l-au dobândit la un moment dat.

- Dezvoltarea personală a vizitatorilor tineri, prin facilitarea diverselor forme de învățare, dar și ca spațiu de socializare pentru aceștia.
- Încurajarea perfecționării profesionale a angajaților, indiferent de rolul fiecăruia în muzeu, prin dinamism expozițional și curatorial, cursuri de formare și evaluarea constantă a activității.
- Expunerea în mai multe registre de semnificații adaptate mai multor tipuri de lectură, cu scopul educării diverselor tipuri de public.
- Încurajarea schimburilor inter-generaționale ca formă de învățare prin reciprocitate, de coagulare socială și de stimulare a empatiei față de celălalt.
- Dialogul permanent cu educatori și formatori din alte domenii, în așa fel încât învățarea să fie parte structurală a muzeului, să o încurajeze și să o aducă în viața vizitatorilor ca pe ceva firesc.
- Flexibilitatea în procesul de cunoaștere prin care vizitatorul să fie stimulat să gândească critic și să identifice mai multe soluții la aceeași problemă.
- Includerea educației muzeale în misiunea și viziunea muzeului, indiferent de temele și subiectele abordate de acesta.

Asumarea unuia sau mai multor roluri sociale – muzeul abordează probleme importante pentru societate și pentru diverse tipuri de comunități în raport cu domeniul vast al arhitecturii și al rolului ei în viețile oamenilor.

- Activismul nu mai este doar o formă de implicare civică specifică grupurilor de cetățeni, organizațiilor sociale etc., ci și instituțiilor și organizațiilor culturale care pot “profita” de valorificarea istoriei într-un mod constructiv pentru problemele societății de azi, invitând publicul în contexte propice reflecției și identificării unor soluții diverse pentru probleme actuale.
- Identificarea unor categorii sociale afectate/influențate de proasta sau de buna înțelegere a arhitecturii în viața oamenilor și crearea unor rețele de suport prin educarea publicului în sensul creșterii calității vieții.
- Crearea unor facilități care să permită și să invite în viața muzeului public în general defavorizat din punct de vedere cultural.

Experimentarea – muzeul testează piste și soluții noi la problemele cu care se confruntă astăzi societatea românească în legătură cu domeniul arhitecturii, încurajând astfel proiectarea pentru viitor, nu doar în raport cu trecutul sau prezentul arhitecturii, precum și experimentul la nivel teoretic și imaginativ.

- Experimentul încurajează implicarea greșelii în procesul de învățare, chiar și numai acest lucru fiind extrem de prețios, în special pentru publicul românesc, educat în așa fel încât să blameze greșeala, indiferent de context.
- Stimularea imaginației și a gândirii creative, fără de care un domeniu și, în general, o societate nu poate progresa.

- Experimentarea ca formă repetată de cunoaștere elimină în timp dorința de rețete de-a gata, o formă facilă de reprezentare a învățării și creației foarte des întâlnită în mediul educațional și cultural românesc.

Participativitatea – muzeul integrează perspective și experiențe ale publicului în procesul de proiectare, creație, producție și facilitare a expozițiilor, contextelor sau instrumentelor concepute în activitatea sa curentă.

- Crearea unei varietăți de întâlniri între echipa muzeului și public, cu scopul identificării celor mai potrivite pentru a începe o colaborare cu potențial de a deveni într-un timp mediu una participativă.
- Facilitarea unor platforme de evaluare și implicare a publicului, vizibile în spațiul fizic sau virtual al muzeului și crearea unui mecanism de răspuns către acesta care să mențină dialogul dintre echipa muzeului și public.
- Co-crearea unor elemente expoziționale, instrumente de educație muzeală, modalități de accesibilizare a expoziției, evenimente de educație muzeală etc. cu scopul de a crea într-un timp mediu o relație de colaborare reală între echipa muzeului și public.

Incluziunea – muzeul se asigură că orice vizitator, indiferent de gen, etnie, religie, stare de sănătate etc. se va simți confortabil, binevenit, respectat în muzeu, prima condiție pentru ca o experiență culturală să producă efecte pozitive în rândul publicului vizitator.

- Spațiul fizic sau virtual al muzeului să fie accesibilizat corespunzător pentru diverse tipuri de public.
- Conținutul expozițiilor să fie redat prin mijloace care să invite la dialog un public cât mai divers, în care experiența fiecăruia să fie respectată și valorificată.
- Personalul muzeului să beneficieze de cursuri sau ateliere de formare specializate pentru un public atipic.

Sustenabilitatea – muzeul ține cont de anumite limitări pe care i le oferă contextul social, natural și cultural, în așa fel încât să poată rezista pentru o perioadă cât mai îndelungată, construcția sa să fie prietenoasă cu mediul natural și să insufle această relație sănătoasă și publicului.

- Durabilitatea materialelor folosite pentru producție și construcție să fie luată în considerare de la bun început în legătură cu folosirea îndelungată a acestora, iar alegerea lor să fie făcută explicită și în cadrul expoziției, în așa fel încât să constituie o formă implicită de educare a publicului în spiritul construirii ecologice și sustenabile.
- Eficiența în realizarea elementelor care vor constitui expoziția, în așa fel încât risipa de energie, materiale, timp să fie una cât mai mică, iar acest proces să fie de asemenea valorificat în cadrul muzeului, cu scopul de a deschide un dialog despre munca în cadrul unor echipe multidisciplinare și în legătură cu mediul natural și construit.

Excellence in Practice: Museum Education Principles and Standards, American Association of Museums, 2002;

Hein, G.E., „Learning in the Museum”, Routledge, 1998;

Gartenhaus, Alan (Editor), „The Docent as a Teacher”, The Docent Educator, Museum Educator Community, 1991;

Cameron, Duncan, „The Museum, a Temple or the Forum”, “The Journal of World History”, 1971;

Hooper-Greenhill, Eilean, “Museums and Education in the 21st Century (Museum meanings)”, 2007;

Simon, Nina, „The Art of Relevance”, Museum 2.0, 2016;

Simon, Nina, „The Participatory Museum”, British Museum Press, 2010;

Brown, Karen, Mairesse, Francois, „The definition of the museum through its social role”, Curator. The Museum Journal, 2018;

Patterson Williams (Chair), „Professional Standards for Museum Education”, Journal of Museum Education, Volume 14, Number 3, 1989;

Sandahl, Jette, „Waiting for the public to change?”, in Museums, Social Learning Spaces and Knowledge Producing Processes, 2013;

Lehmannová, M., „224 Years of defining the Museum”, ICOM, 2020;

Falk, J.H., „Understanding Museum Visitors’ Motivations and Learning”, 2006;

Newland, N. Joseph (editor), „Letting go. Sharing Historical Authority in a User-Generated World”, The Pew Center for Arts & Heritage, Philadelphia, 2011;

Jagošová, Lucie, „Professional standards in museum pedagogy in the international context”, MUZEOLÓGIA, a kultúrne dedičstvo, 2020;

Dictionnaire de compétences – Éducation muséale, Société des musées du Québec, 2017;

The Code of Ethics for Museums, ICOM, 1986, 2004, (<https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/code-of-ethics/>)

Best Practice Books, International Committee for Education and Cultural Action, 2024 (<https://ceca.mini.icom.museum/publications/best-practice/>);

Standard ocupațional, Specialist educație muzeală, cod COR 262115, INCFC, 2017 (<https://www.culturadata.ro/specialist-eduatie-muzeala/>);

ORDIN Nr. 198/1938/2017 din 14 februarie 2017, Ministerul Muncii și Justiției Sociale, publicat în Monitorul Oficial Nr. 229 din 4 aprilie 2017 (<http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Legislatie/O198-1938-2017.pdf>).

